

Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Виконала: здобувач м2 курсу, групи м25СР-3
спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка»

АЛЬБІНА МАЖАРА

Керівник: к. пед. н., доц. **Наталя ЗАХАРОВА**

Вступ.

Вікові процеси, особливо старіння населення земної кулі, є актуальною проблемою XXI століття. Період вікових змін відображується як на людині старшого віку, так і на суспільстві. Для перших – це фізичні, когнітивні, емоційні, соціальні зміни; для країни – це зменшення кількості активного населення, ресурсів для розвитку економічної, соціальної сфер.

Україна входить до групи «найстаріших» країн світу. За даними Державної служби статистики 2021 року показник старіння населення становить 15,9%, а серед сільських жителів – 19,8%.

Для України з початком повномасштабного вторгнення росії та воєнних дій протягом вже півтора року життя всього населення ускладнилося, а людей старшого віку — значно погіршилося. Однак, люди старшого віку мають значний життєвий та професійний досвід і можуть реалізувати себе та задовольнити потреби в самореалізації, бути потрібними рідним та суспільству.

Аналіз наукових джерел показав, з одного боку ґрунтовне дослідження проблем людей похилого віку, з іншої – обмеженість науково-обґрунтованих соціально-педагогічних засобів оптимізації процесу соціалізації за місцем проживання з людьми похилого віку. Цим був зумовлений вибір теми нашого дослідження - “Соціалізація людей похилого віку в умовах територіальної громади”.

База дослідження: територіальна громада Луб’янської сільської ради Синельниківського району Дніпропетровської області.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити програму соціальної роботи щодо оптимізації процесу соціалізації людей похилого віку за місцем проживання.

У відповідності з визначеною метою і гіпотезою вирішувались такі завдання дослідження:

- Дослідити та проаналізувати особливості соціалізації людей похилого віку.
- Розглянути нормативно-правову базу підтримки літніх осіб за кордоном та в Україні.
- Вивчити реальний стан соціалізації людей похилого віку в конкретній громаді.
- Розробити та практично реалізувати програму соціальної роботи з людьми похилого віку за місцем проживання (на прикладі Луб'янського старостинського округу Раївської сільської ради Синельниківського району Дніпропетровської області).
- Проаналізувати результати дослідної роботи.

Предметом дослідження – соціальні умови оптимізації процесу соціалізації людей похилого віку за місцем проживання.

У процесі дослідження були використані такі **методи**:

теоретичні – вивчення законодавчої бази України та зарубіжних країн, наукової літератури, результатів практики;

емпіричні – проектування соціально-педагогічної програми, соціально-педагогічний експеримент, опитування, бесіда, спостереження.

Об'єктом дослідження є процес соціалізації в сучасних умовах.

Наукова новизна: подальший розвиток дістали теорія та практика соціальної роботи у територіальній громаді.

Практичне значення: запропонована соціальна програма дозволить інтегрувати, активізувати і спрямувати ресурси держави, суспільства, територіальної громади на оптимізацію процесу соціалізації людей похилого віку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Відповідно до першого завдання дослідження Дослідити та проаналізувати особливості соціалізації людей похилого віку з'ясовано, що: соціалізація (лат. socialis — суспільний) — процес входження індивіда в суспільство, активного засвоєння ним соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної життєдіяльності в певному суспільстві (М. Житинська, Т. Коленіченко, О. Комарова та ін.).

На думку зарубіжних дослідників (А. Бандури, Г. Тарда, Т. Парсонса) соціалізація - це двосторонній процес, який охоплює у собі усвідомлення індивідом соціального досвіду через взаємодію з соціальним оточенням, системою соціальних зв'язків та активне їх відтворення.

Науковець Г. Андрєєва виділяє дотрудову, трудову та післятрудову стадії соціалізації, яка характеризується зміною трудового статусу літніх осіб, характеру роботи, мотивації, відношення до життя, колом спілкування, самооцінки, однак і відкриває нові соціальні можливості.

Різні аспекти цієї проблеми розкриті в наукових доробках: В. Альперович, І. Курило, О. Крентовської, Е. Лібанової, О. Макарова та ін.

Низкою досліджень визначено фізіологічні, психологічні, інтелектуальні, соціальні особливості протікання процесу старіння та можливостей стримання цього процесу засобами державної, соціальної підтримки, яка сприяє оптимізації соціалізації у цьому віці.

У результаті аналізу літературних джерел доходимо висновку, що соціалізація - це розвиток людини від індивідуального до соціального під впливом соціальних факторів.

Українське законодавство у сфері підтримки людей похилого віку враховує міжнародний досвід формування соціальної політики як-то: Віденський міжнародний план дій з проблем старіння (1982), Принципи ООН «Зробити повнокровним життя осіб похилого віку» (1991), Мадридський міжнародний план дій з питань старіння (2002) та ін.

Мета державної соціальної політики полягає в стійкому підвищенні рівня та якості життя літніх людей та реалізується на основі соціальної солідарності й справедливості.

Це:

Конституція України;

Закон України «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту» (1993),

Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991),

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (2021) та ін.

Реалізація законодавчих положень щодо людей похилого віку передбачає випереджувальну діяльність соціальних служб, громадських організацій та активізації громади.

Висновки до 1 розділу:

Проведено теоретичний аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел, де обґрунтовано закономірності та особливості соціалізації людей похилого віку. Визначено, що зміни статусу людини спричинені різними обставинами та чинниками.

Зазначено, що важливим важилем оптимізації процесу соціалізації літніх осіб є розширення спектру соціальних послуг, згуртування місцевого населення, організація активного життєвого простору, соціальна взаємодія та взаємодопомога.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛІТНІХ ОСІБ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Відповідно до завдань другого розділу магістерського дослідження розроблено поетапну програму дослідження:

На 1 етапі вивчення стану соціальної ізолюваності літніх осіб проводилося за методикою Д. Рассел та М. Фергюссон та методом співбесіди.

Експериментальна група — 379 жителів похилого віку Луб'янського старостинського округу Раївської сільської ради. Контрольна група – 280 осіб

Новоолександрівської старостинського округу Раївської сільської ради.

На підставі зазначених критеріїв та показників виявлено три рівня соціальної ізолюваності: високий, середній, низький.

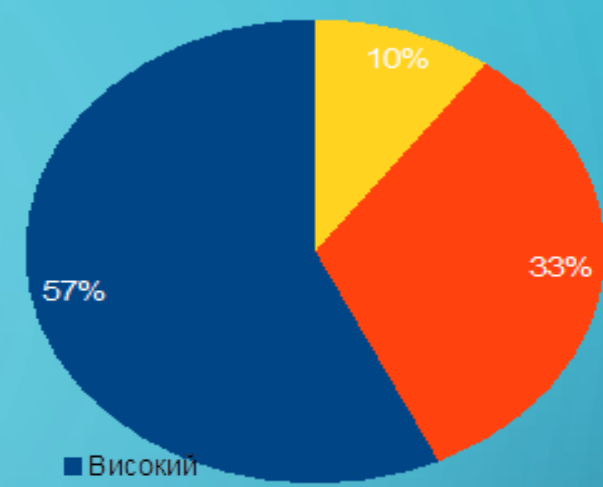
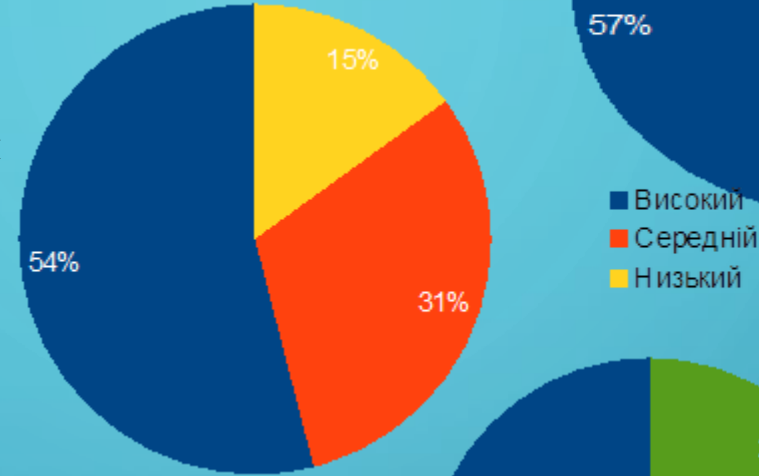
1 етап: визначення рівня соціальної ізолюваності літніх осіб.

3 етап: аналіз результатів дослідної роботи.

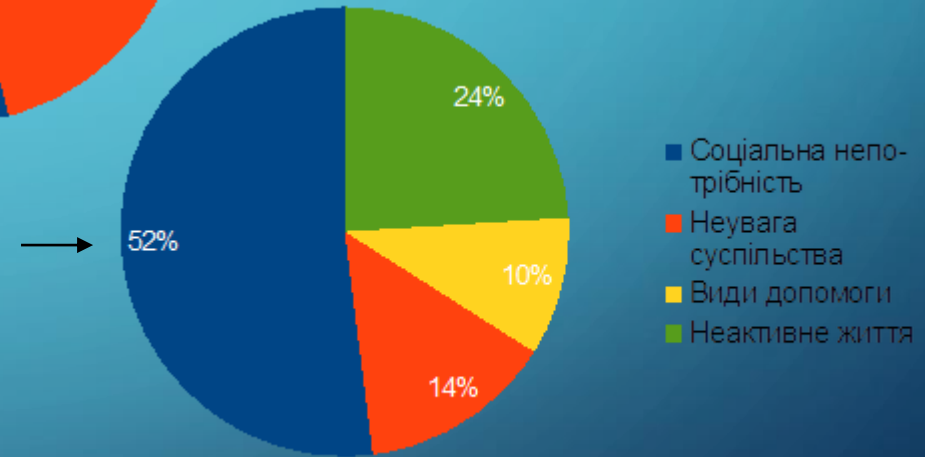
2 етап: розробка та впровадження програми соціальної роботи з людьми похилого віку за місцем проживання (на прикладі Луб'янського старостинського округу Раївської сільської ради Синельниківського району Дніпропетровської області).

У результаті проведеного діагностування в експериментальній групі було відмічено: низький рівень соціальної ізолюваності у 10% респондентів, середній рівень – у 33%, високий – у 57% респондентів.

У контрольній групі показники були такими: низький рівень соціальної ізолюваності у 15% респондентів, середній рівень – у 31%, високий – у 54% респондентів

Результати співбесіди підтвердили, що люди похилого віку відчувають соціальну непотрібність (52%), неувагу суспільства до людей похилого віку (14%), тільки зосередженість на наданні матеріальної та гуманітарної допомоги (10%), відсутність ресурсів активного довголіття заради суспільства, громади (24%)

Результати констатувального експерименту визначили необхідність розробки та апробації сукупності заходів з оптимізації процесу соціалізації літніх осіб, що й було проведено на формуальному етапі дослідження.

Мета програми: розширення спектру соціальних послуг для територіальної громади через створення локального центру соціальної активності та залучення органів селищної ради, пенсіонерів, мешканців громади до його функціонування.

На другому етапі експерименту розроблено локальну соціально-педагогічну програму оптимізації процесу соціалізації людей похилого віку за місцем проживання. Оґрунтовано умови зменшення ризиків соціальної ізоляваності та підвищення рівня оптимізації процесу соціалізації літніх осіб.

- **На формувальному етапі з метою покращення якості життя людей похилого віку, надання їм якісних соціальних, юридичних та побутових послуг створено центр соціальної активності.**
- **Розробка та реалізація соціальної програми соціалізації людей похилого віку за місцем проживання являється формою реалізації державної політики щодо людей похилого віку.**

На 3 етапі проаналізовано результати впровадженної програми з оптимізації процесу соціалізації літніх осіб. Кількісним та якісним аналізом результатів підтверджено позитивні зміни у рівнях соціальної ізольованості та ефективності впровадженної програми.

Результати контрольного експерименту
щодо соціальної ізольованості

	Експериментальна група		Контрольна група	
	Констатуючий	Контрольний	Констатуючий	Контрольний
Високий	57	13	54	52
Середній	33	27	31	36
Низький	10	60	15	12

Рівень соціальної ізольованості людей похилого віку *високий* в експериментальній групі знизився з 57% до 13%, *середній* з 33% до 27%, *низький* збільшився до 60 %.

У контрольній групі показники були такими: *низький* рівень соціальної ізольованості у 12% респондентів, *середній* рівень – у 36%, *високий* – у 52% респондентів, тобто рівень соціальної ізольованості практично не змінився.

Висновки до 2 розділу:

На підставі узагальнення теоретичних і практичних матеріалів із порушеної проблеми проведено три етапи експериментального дослідження.

Результати діагностичної розвідки та формувальної частини дослідження дозволили визначити актуальність потреби у розробці та апробації програми з оптимізації процесу соціалізації людей похилого віку в територіальній громаді.

Аналіз контрольних результатів впровадження програми засвідчив ефективність рекомендованих форм оптимізації процесу соціалізації літніх людей у конкретній територіальній громаді.

Загальні висновки.

Визначено, що розуміння впливу соціально-психологічних і біологічних факторів на процес старіння особистості дозволить цілеспрямовано змінити умови та спосіб життя старшого населення так, щоб сприяти оптимальному функціонуванню особистості й тим самим стримувати розвиток процесу старіння.

Запропоновано створення на рівні громади локального центру соціальної активності, зорієнтованого на згуртування місцевого населення, соціальну взаємодію та взаємодопомогу.

Констатовано підвищення якості соціального життя людей похилого віку локальної громади в умовах систематичної соціальної роботи, розширення можливостей комунікації, взаємодії й взаємодопомоги.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань стосовно оптимізації процесу соціалізації людей похилого віку. Перспективою подальших наукових пошуків може бути розвідка з розвитку мобільної служби у підтримці літніх осіб локальної територіальної громади.

Дякую за увагу!